

KEILA LINNA ROHESTRUKTUURI ANALÜÜS

Koostaja OÜ Sfäär Planeeringud

Töö nr: 18_3
Kõide: Seletuskiri
Kuupäev: 22.06.2019
Faili nimi: Keila_rohealade_analuus_2019-06-22.pdf

3.1 Pargid ja haljakud

KEILA MÕISA PARK (JÕEPARK)

Roheala piir

Looduskaitseala piir

Keila linna piir

Peamised juurdepääsud

Sillad

- 1** Mõisahooned - SA Harjumaa Muuseumid
- 2** Orjakivi
- 3** Taastatud jõeharu
- 4** Linnuse varemed
- 5** Endine kalatiikide ala
- 6** Supluskoht Punane Vähk
- 7** Supluskoht Ostrovka
- 8** Tõllaauk
- 9** Supluskoht Paradiis
- 10** Supluskoht Saarikene
- 11** Taastatud kivisild
- 12** Hävinud kivisilla asukoht
- 13** Mõisa moonakatemaja ja viinaköögi varemete asukoht
- 14** P. Kohava poolt 1930ndatel haljastatud endine kruusaauk, praegune skatepark

Suurvidevlane (II kaitsekategooria)

Allikas: Vikipeedia

Põhja-nahkhiir (II kaitsekategooria)

Allikas: Vikipeedia

Orjakivi Allikas: Vikipeedia

Supluskoht Ostrovka

Foto: Maarja Tüür, 2018

Hävinud kivisild (endine mõisa peasissepääs) Harjumaa Muuseumid

Supluskoht Keila mõisa pargis Harjumaa Muuseumid

Punane Vähk Harjumaa Muuseumid

Supluskoht Paradiis Foto: Maarja Tüür, 2018

Vaade taastatud kivisillalt kesklinna suunas Foto: Maarja Tüür, 2018

KEILA LINNA ROHESTRUKTUURI ANALÜÜS

Koostaja OÜ Sfäär Planeeringud

Töö nr: 18_3
Kõide: Seletuskiri
Kuupäev: 22.06.2019
Faili nimi: Keila_rohealade_analuus_2019-06-22.pdf

3.1.1 Keila mõisa park (Jõe park)

ASEND JA ÜLDANDMED

Keila mõisa park (Jõepark) asub Keila linna kaguosas, Keila raudteest lõuna pool, Keila jõe ääres. Park hõlmab suure osa jõesaarest ning ulatub üle vasakpoolse looke kuni Koidu tänavani.

Keila jõe saarel paikneva Keila mõisa pargi looduskaitse all olev osa on ca 16,8 ha suurune, käesolevas rohestruktuuri analüüsis rohealana käsitletava ala suurus kokku on ca 25,9 ha.

Käesolev rohestruktuuri analüüs teeb ettepaneku laiendada Keila mõisa pargi roheala piiri väljaspool pargi kaitsealust piiri ning hõlmata rohealasse kehtivas Keila linna üldplaneeringus elamualaks reserveeritud alad: Tuulatee maaüksus (katastriüksuse numbriga 29601:015:0045) ja riigi reservemaa (AT0805210108) maaüksused.

Nimetatud alad on suures osas haaratud Harju maakonnaplaneeringuga määratud rohevõrgustiku tuumalasse. Üldplaneeringu ülesanne on küll maakondliku rohevõrgustiku piiride täpsustamine, kuid veekogude kallaste arvamine rohevõrgustiku osaks on väga hea planeerimispraktika, mida tuleks järgida.

Nimetatud aladel on tuginedes Keila linnavalitsuse seisukohale detailplaneeringu koostamine lõpetatud. Nimetatud maaüksused asuvad pea terves ulatuses ehituskeeluvööndis (kuna kinnistul kasvab metsaseaduse § 3 lg 2 mõistes metsamaa, rakendub alal Looduskaitseadus § 38 lg 2, millest tulenevalt laieneb ehituskeeluvöönd metsamaal piiranguvööndi piirini ehk 100 meetrini). Lähtudes eelpooltoodust oleks ehitustegevuse lubamine võimalik ainult läbi ehituskeeluvööndi vähendamise taotlemisel ja sellele positiivse vastuse saamisel Keskkonnaametilt, mida rohestruktuuri analüüsi koostamise hetkel tehtud ei ole.

Lisaks on ala liigniiske ja ajuti üleujutatav, mistõttu on see arendustegevuseks sobimatu. Tegemist on ajaloolise mõisapargi endiste kalatiikide alaga, mis on üks osa mõisapargist kui tervikust.

Maa-ala on 100-120 aasta vanuste sangleppade enamusega puistuga kaetud. Tegu on (keskkonnaregistrisse kantud) II kaitsekategooria loomaliikide elupaigaga ja toitumisalaga.

Lähtudes eepool toodud kaalutlustest teeb käesolev rohestruktuuri analüüs ettepaneku hõlmata Tuulatee maaüksus ja riigi reservemaa maaüksused Keila mõisapargi roheala osaks.

Pargi rohealana käsitletava osa piirist on välja lõigatud kehtestatud Jõesaare detailplaneeringu ala (kehtestatud 28.03.2017.a), kuna detailplaneeringuga on pargiaasale detailplaneeritud korterelamu. Selle detailplaneeringu osas ei ole keskkonnatingimused, võrreldes detailplaneeringu kehtestamise ajaga, oluliselt muutunud.

Pargil on rahvasuus mitu nimetust - jõeharu ja Tuula tee vahelist osa nimetatakse Jõe pargiks ning jõeharu ja Keila jõe vahelist osa Mõisapargiks. Mõisapark oli kohalikele elanikele suletud ning ainult mõisarahva käsutuses. Jõeharust teisel pool oli pargiosa, mida kasutasid kohalikud elanikud ning kuhu tekkisid ajaloolised supluskohad - Paradiis ja Punane vähk, mis esimese vabariigi ajal korrastati. Nõukogude ajal kandis Keila mõisapark Aleksander Puškini nime nagu ka saarele viiv Linnuse tänav.

Keila mõisa parki läbib RMK matkatee Ähijärve-Aegviidu-Peraküla.

KAITSEALUSED PIIRANGUD JA SEOS MAAKONALIKU ROHEVÕRGUSTIKUGA

Keila mõisa pargis kuuluvad muinsuskaitse alla ehitismälestistena: *Keila kindlustatud elamu* (reg nr 21517) ja arheoloogiamälestisena *Kindlustatud elamu kultuurkiht* (reg nr 17881) ja kultuskivi „Orjakivi“. Keila mõisa park on looduakaitsealune objekt reg. kood KLO 1200586.

Keila mõisa park on täna osa Harju maakonna rohelistest võrgustikust, Tuula tee II äärne pargiosa täna kehtestatud Harju maakonna roheline võrgustiku alale ei jää.

Keila jõgi (VEE1096100) on lõheliste elupaigana kaitstav veekogu, mistõttu Keila linnas on lõhelistega seotud rangemad nõuded jõevee kvaliteedile.

PARGI AJALOOLINE KUJUNEMINE

Inimasustuse vanimad jäljed Keilas ulatuvad nelja või viie tuhande aasta taha (Kaljusaar, 1997). Muinasaja vanimaks säilinud mälestiseks on Keila mõisapargi territooriumil asuv Orjakivina tuntud kultuskivi (hiljemalt 1. aastatuhandest), millesse on uuristatud lohukesed (vt Foto 1).

Foto 1. Vaade Orjakivile (kultuurimälestise nr 17882), mis asub Keila jõe saarel, Keila mõisa pargi südames. Jõepargis asuv rändrahn on madal asemekujuline tugevasti murenenud viiburgiitrahn. Mõõtmed: pikkus 3,8 m, laius 2,5 m, kõrgus 0,8 m, ümbermõõt 10,4 m. Rahnu ümber kasvab seitse põlist pärna (Keppart, 2013). (foto allikas: Kultuurimälestiste riiklik register: <https://register.muinas.ee/>).

Foto 2. Keila Põllutöökooli õpilased Orjakivil 20. saj alguses (foto allikas Harjumaa muuseum HMK_ F 1317:3).

Võimalik, et 13. sajandi alguses hakkas soodsa kaitseasendiga Keila jõe saarele kujunema kindlustatud valduskeskus (*Varep, 1948*). Linnuse varemed avastas 1976. aastal ajaloolane H. Gustavson ning järgneval aastal teostatud arheoloogilistel uuringutel kaevati välja ruudukujuline torniosa ning sellega liituv ümar apsiid, lisaks avastati 1-3 meetri paksuste seintega eluhoone säilmed ning müürifragmente mitmetest kõrvalehitistest (*Kultuurimälestiste riiklik register: <https://register.muinas.ee/>, vt Foto 3*). Uuringute tulemusel tõestati, et ordulinnus eksisteeris 15.-16. sajandil, kuid hoone intensiivne kasutamine kestis veel hilisemal perioodilgi. Ilmselt kasutati linnust veel 18. sajandi lõpulgi, sest tollases S. Dobermanni koostatud mõisakirjelduses märgitakse uues puust härrastemaja kõrval ka vana kivist elumaja. Lisaks loetles Dobermann ka tolleaegseid mõisa majandusehitisi, kuid kahjuks ei sisalda kirjeldus midagi pargi kohta (*Hein, 1980*).

Foto 3. Vaade väikelinnuse e kastelli varemetele Keila mõisapargis (mälestise reg. nr. 21517 Keila kindlustatud elamu). Linnusest on säilinud vaid alusmüürikatete näol).

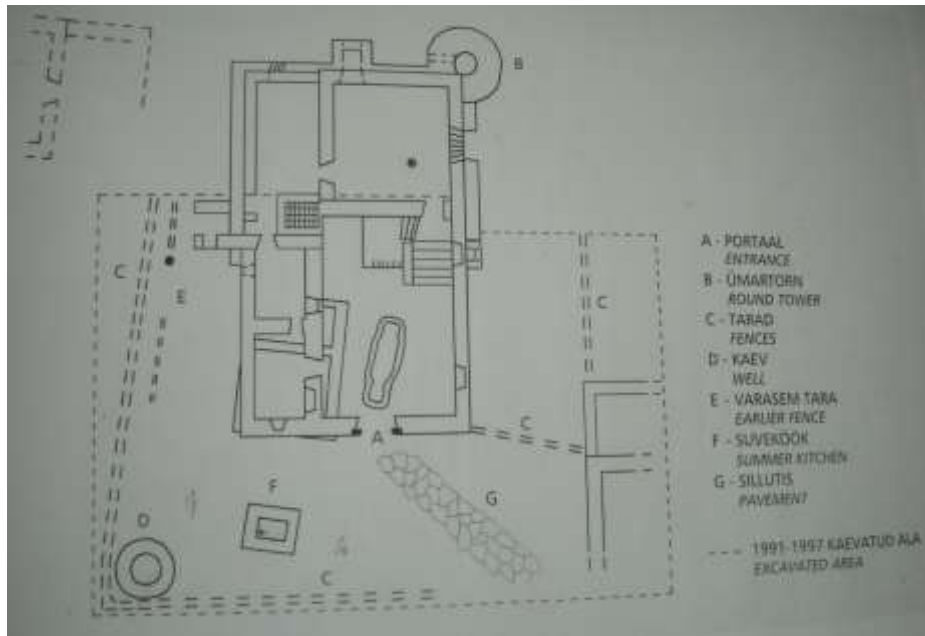

Foto 4. Vaade Vasallkindluse plaanile. (foto allikas: Kultuurimälestiste riiklik register: <https://register.muinas.ee/>).

Arvatavasti püstitati esimesed hooned Kegelite suguvõsa poolt Keila jõe saarele juba 1350. aastate paiku, kuid ametlikult nimetatakse ürikuis Keila mõisa (saksa keeles Kegel) esmakordselt 1433. aastal kui Keila mõis läks Liivi ordu valdusesse ja allus seega Tallinna komtuurile. Ordu jäi Keila mõisa

omanikuks kuni Liivi sõjani. 1350. Keila jõesaarel paikneva mõisa juurde kuulusid 3–4 kiviseinte või -vundamendiga hoonet. Aastal 1433 ostis Liivi ordu mõisa Arndt Kallelt ja hakkas 1470. aastatel mõisa väikelinnuseks ümber ehitama (*Gustavson, 1979*).

Tugev ja tuntud Keila mõis ning kirik elava liiklusega kaubateel meelitas ligi käsitöölisi ja kaupmehi, kes hakkasid peagi Keila mäel paikseks jääma (*Kaljusaar, 1997*). Keila mõis oli XV - XVI sajandil ordumõisana laialdase piirkonna halduslikuks ja majanduslikuks keskuseks, seetõttu pulbitses siin suure kihelkonna keskses vilgas elu ja liiklemine (*Varep, 1948*).

17. sajandil siirdus Keila mõis erakätesse, mille järgselt on vahetunud väga palju omanikke.

Enne Põhjasõda kuulus mõis Duntedele ja Scheidingutele. 18. sajandi alguspoolel oli mõis seotud nii von Uexküllide, von Maydellide ja von Wolffenschildtide aadliperekondadega. Sama sajandi lõpupoolel kuulus mõis veidi pikemalt von Koskullidele. Enamiku 19. sajandist oli mõis von Meyendorffide aadliperekonna omanduses. 1893. aastal omandas mõisa Natalie von Uexküll. 20. sajandil on mõis kuulunud veel Kurt von Fersenile (*Artes Terrae, 2013*). Mõisa viimaseks omanikuks sai 1917. a. Alfred Kalm. Oktoobrirevolutsiooni võidu järel moodustati Keilas töörahvanõukogu, kelle tegevusest oluline osa kuulus mõisamajapidamiste ülevõtmisele. Nõukogude võim ei püsinud kaua ning Saksa okupatsiooni järgselt kuulutati kõik revolutsiooniorganite määratud maavalduste äravõtmised kehtetuks ning need tagastati endistele omanikele. 1919. a. kuulus Keila mõis uuesti Alfred Kalmule. Eesti Vabariigi maaseadus 10. okt. 1919. a. eksproprieeris mõisad riigi kasuks. Alfred Kalm ostis mõisa riigilt välja, kuid müüs selle 1926.a.riigile tagasi. Pärast seda paiknes endistes mõisaruumides põllutöökool. Nõukogude perioodil paiknes peahoones sõjaväekomissariaat, võõrastemaja ning trükikoda. Eesti taasiseseisvumise järel läks mõis Kalmu järeltulijatele (Arne Kalm), kuid see kingiti Eesti riigile. Alates 1995. a. haldab mõisa Kultuuriministeerium, tänapäeval asub mõisa peahoones Harjumaa muuseum.

Praegune mõisa peahoone ehitati algselt ilmselt juba 17. sajandil linnusest eemale. Täni säilinud hoone kehand ehitati arvatavasti mõisnik Carl Reinhold von Koskulli ajal 19. sajandi alguses (1802.a). Algselt oli peahoone põhimahus ühekordne, ainult hoone keskosa oli kahekordne, millel omakorda madal väljaehitus peasissekäiguga. Hoonet ehitati ümber korduvalt 19. sajandil. Praegune katuselahendus ja täismahus teine korrus on jäljed 20. sajandi (põhiosa 1905.a. erinevatest ümberehitustest).

Foto 5. Vaade Keila mõisa peahoonele 19. sajandi lõpul. (foto allikas: Harjumaa Muuseum).

Foto 6. Vaated Keila mõisa peahoonele 20. sajandi alguses. (foto allikas: Harjumaa Muuseum HMK _ F 362 ja HMK _ F 3552).

Arvukad Keila mõisa kõrvalhooned paiknesid peahoonest enamikus osas põhja pool. Muuseumihoone lähistel on säilinud karjakastelli vundament, linnusest põhja pool on loetav regulaarse tiigi asukoht jne. Osa majandushooneid (nt endine pruulikoda, ehitatud juba 1600-te kesksaiku, moonakatemaja) asetsesid teisel pool Keila jõge.

Foto 7. Vaade Keila mõisa moonakatemajale aastast 1980, mis paiknes peahoonest teisel pool Keila jõge. (foto allikas: Harjumaa Muuseum HMK _ F 2634).

Foto 8. Vaated Keila mõisa viinavabrikule, mis on tänaseks varemeis ja paiknes peahoonest teisel pool jõge. Viinavabrikuni viis sild üle jõe (foto allikas: Harjumaa Muuseum HMK_F 3354).

Keila jõgi on Keila mõisa ajaloos olnud väga olulisel kohal – oluliseks sisstulekuallikaks on olnud kalapüük ja kalakasvatus, mille tiigid asusid mõisapargi alast veidi eemal lääne pool. Jõe kaldal on asunud mitu veskit, sealhulgas ka saeveski.

Foto 9. Vaated Keila mõisa juures üle jõe viivale sillale (foto allikas: Harjumaa Muuseum HMK _ F 397:2).

Keila jõel on paiknenud mitmeid sildu ning jõe kalda äärseid erinevaid kohti on kasutatud supluskohtadena. Ajaloolised ujumiskohad olid Udriku all ja raudteesilla juures. Vanemad inimesed

eelistasid otse vette viiva laia betoontrepiga varustatud Punast Vähki või intiimset, aga küllaltki sügavat Paradiisi nime all tuntud jõekääru (*Palamets, 2017*). Mõisapargi lõigul leidus paar sõudepaati, millega käidi jõel sõitmas (*Palamets, 2017*).

Foto 10. Vaade Keila jõe äärsele supluspaigale – foto aastat 1920-1930 (foto allikas: Harjumaa Muuseum HMK_ F 1394:1).

Foto 11. Vaade Keila jõe äärsele linnaelanike meelis-supluspaigale Punane Vähk (foto allikas: Harjumaa Muuseum HMK_ F 6922).

Keila mõisa hiilgeajaks oli tõenäoliselt 17. sajand, kui üheks jõukuse allikaks oli lõhepüük. Sellest ajast pärineb ka esimene pargikirjeldus. Ivar Leimus on refereerinud Keila mõisa 1694. aasta koostatud *Inventariumis* pargi kohta kirjutatud: *Nagu enamuses Eestimaa mõisates, kasvatati ka Keilas juba 18. sajandil mitmesugusid viljapuid, põõsaid, köögivilja ning lilli. 1694. a koostatud Inventarium kirjeldab korrapärase planeeringuga üheksaks ruuduks (Quartiren) jagatud aeda. Teid ja kvartaleid ääristasid sireli-, tikri-, ja sõstrapõõsad. Aedviljadest kasvatati peamiselt kapsast. Viljapuudest nimetatakse periooditi kandavaid 9 õuna, 26 kirs- ja 10 kreegipuud, lisaks sirgus aias veel 17 noort õuna- ja 40 kirsipuud. Ei puudunud ka mõned roosipõõsad ning aia keskel paiknev kividest laotud kaev* (*Angerjas, 2013*).

Arheoloogiliste eeluuringute käigus tehti kindlaks aeda ümbritsenud paekivimüüri asukoht idas, lõunas ja läänes. Tähelepanuväärne on, et praegune pargi kesktee läbib ka seda müüri ümbritsenud parki või aeda täpselt keskelt – seega võib tee juba pärineda samast ajast (*Angerjas, 2013*).

Pargi vanemad istutused pärinevad ilmselt 18. sajandi teisest poolest ja 19. sajandi algusest. Enamik kujundustöid oli tehtud 19. sajandi teisel poolel. Mõisa peahoone ees paiknes regulaarse kujundusega suur ringteega raamitud väljak, hoone taga aga üksikpuudega liigendatud aed (*Kivisilla OÜ, 2015*).

Mõisa park oli algselt väga omanäolise kujundusega – põhirõhk oli arvukatel tiikide-kanalite-saarte-poolsaarte süsteemil (*Angerjas, 2013*). Tiikide rajamise eesmärk oli niiskete alade kuivendamine kui ka kalakasvatus. Keila jõe süvendamisega 1960-61.-tel aastatel esialgne kujundus hävis ning tiikide kaotamisega kaotas park oma veepeeglid (*Kivisilla OÜ, 2015*). Veskitamm lammutati, voolusäng kaevati kohati sirgemaks, mõisapargis peatati veevool just selles jõeharus, mille äärde jäi Punane Vähk ja Paradiis (*Palamets, 2017*). Sinna moodustus seisva veega tiikide ahel ning supluskohana sai kasutada siis veel pealtvoolu jäänud Patsakut (*Palamets, 2017*).

Foto 12. Vaade Keila jõesängi kaevamisele (*Anne Kalda erakogu*).

Ajalooliselt ja ka täna on Keila jõe kaldad olnud üleujutatavad. Jõe tegevuse mõjul on Keila jõe kaldal olnud ka maalihkeid (vt Foto 13).

Foto 13. Maalihe Tuula teel (vasakharu ääres) , kui varing toimus tänava ehitusel (Anne Kalda erakogu).

Foto 14. Keila alevi ja ümbruse plaan. 1920. ERA. T-6.3. 1519 leht 1.

Ajaloolised kaardid

Foto 12. Ajalooliselt (1935-1939) topokaardilt on näha, et end. kalatiikide alal oli varem saar ja väike jõeharu mis praeguseks on setetega kattunud ja vaid sügavam osa madala soodina veega täitunud (Keppart 2012, foto allikas Maa-ameti ajalooliste kaartide rakendus)

Keila mõisa pargi kohta on koostatud arvukaid uuringuid ja projekte (sh Keila jõe vasakharu taasavamise ja tervendamise eelprojekt jt), mõisapargi kohta on koostatud hoolduskava ja aastal 2015. Keila mõisa pargi ökoloogilise restaureerimise projekt. Pargi heakorrastamine ja restaureerimine on olnud pikk protsess. 2011. aastal alustati jõe vasakharu taasavamisega. Kunagisele saarele viiva muldtee asemel valmis 2012. aastal taas paekivist piiretega sild. Korrastati läbi aegade kuulsaim supluskoht „Punane vähk“. Erinevatel pargi restaureerimise etappidel on viidud läbi vaadete avamist tuues pargi kompositsioonis esile avatud ja suletud alasid, vaatekoridore ja põlispuid. Oma tänase ilme on park omandanud ökoloogilise restaureerimise projekti alusel. Park on restaureeritud piiteeditundeliselt, arvestades olemasolevate väärtustega, parandades pargi kujunduslikku struktuuri ja mitmekesisidades pargi ökoloogilist mitmekesisust. Pargi rekonstrueerimistööde käigus on avatud vaated pargiaasadele, Keila jõe põhiharule, nõvadele, kraavidele, ujumiskohale „Ostrovka“, endistele kalatiikidele, kindlustatud elamule, pargi peateljele jne. Projekteeriti uusi käiguteid ja väikevorme.

PARGI STRUKTUUR JA KASUTUS

Keila mõisa pargi struktuuri võtmeelemendiks on Keila jõgi. Mööda jõe kallast paikneb sõlmekattega jalutustee. Mööda nn. jõteed liikudes on võimalik vaadelda erinevaid Keila jõega seotud tegevusi ja elemente maastikus. Ületades taastatud kivisilla, viib olemasolevalt teelt paremale pöörates kõnnitee mööda jõe kallast endiste kalatiikide ja jõe liitumispunkti (OÜ Kivisilla, 2015). Liitumispunkti avanevad vaated endiste kalatiikide sängidele ja jõe. Osaliselt on pargi lõunaosas endiste kraavide/nõvade süsteem taastatud, et vältida ala soostumist, vähendada pinnase liigniiskust ja loomisel on elupaigad kahepaiksetele.

Foto 15 ja 16. Vaated Keila mõisa pargis paiknevale sõelmeteele ja nõvale.

Kalatiikidest edasi viib tee endise ujumiskohani „Punane Vähk”. Tee vastaskaldal on säilinud kivist trepp, mida mööda mindi jõkke ujuma, samuti paiknevad ujumiskoha juures istepingid ja infotend. „Punasest Vähist“ viib pargitee edasi järgmise endise ujumiskohani „Paradiis”. „Paradiisist“ läheb pargitee edasi endise jalakäijate silla asukohani. Sillalt avanevad vaated piki jõge ja ka silla juures kasvavatele põlistele tammedele (OÜ Kivisilla, 2015). Järgmine „jõetee“ peatuspunkt on „Tõllaaugu“ juures, kus avanevad vaated veepeeglile ja endiste nõvade/kraavide süsteemile. „Tõllaaugu“ lähistel asuvad kalameeste populaarsemad õngitsemiskohad.

Foto 17 ja 18. Vaated Keila mõisa pargis paiknevate ujumiskohtadele: trepp ujumiskohas „Punane vähk“ ja liivane kaldariba ujumiskohas „Ostrovka”.

Foto 19, 20 ja 21. Vaated Keila mõisa pargis paiknevate kiviastmetele üle nõvade, jalakäijate sillale ja veerohkele tiigile.

„Tõllaaugust“ viib jõega paralleelselt pargitee ujumiskohani „Ostrovka”, mida kasutatakse aktiivselt supluskohana ka tänapäeval. Supluskoht „Ostrovka“ juurest järgib pargitee endise jõekaaru hobuserauakujulist joont ja viib edasi mõisa kagupoolsele avatud pargiaasale, mis jääb Harjumaa Muuseumi territooriumile.

Pargis vahelduvad alleed puudesalude ja rohuaasadega. Avatud alad paiknevad mõisahoone lähiumbruses, kindluselamu juures ning pargi peatelje ääres. Mõisa pargi kompositsioonis on ökoloogilise projekti raames taastatud pargi keskel paiknenud regulaaraed ja avatud vaated regulaarselt istutatud puude gruppidele, taastatud on mõisa ja regulaaraia visuaalne ühendus.

Park on Keila linna elanike poolt aktiivselt kasutatav tänu headele ühendusteedele ja rajatud sildadele. Keila linna üldplaneeringu koostamise käigus läbiviidud elanike küsitluste tulemusel nimetati Keila mõisa parki Keila linna keskkonna kõige suuremaks väärtuseks. Keila mõisa park leidis enam nimetamist ka objektide hulgas, mida soovitakse näidata ja tutvustada oma külalistele. Keila mõisa park on küsitluste tulemusel ka kõige enam kasutatav puhkeala Keila linnas – 95% linnaelanikest nentis, et kui on aega jalutamiseks, siis käiakse jalutamas just Keila mõisa pargis. Et pargi võtmelementideks on vesi, on olulisel kohal veega seotud tegevused -suvel kasutatakse aktiivselt supluskohti ja „Tõllaaugus“ käiakse kalastamas. Teiste tegevustena nimetati ka küsitlustes kalastamist, tervisesporti, suvel ujumas käimist jne. Park sobib vaikseteks tegevusteks ja selleks on loodud head tingimused. Elanikud hindavad pargi rahulikku ja vaikset õhkkonda ja seda, et park pole liialt üle rahvastatud („Hea, et park pole liiga tuntuks, see on võluv oma eraldatuses“). Kuid esitati ka ettepanekuid tuua parki rohkem tegevusi ja korraldada sündmusi („Võiks korraldada rohkem üritusi, et linnarahvas selle koha veelgi enam leiaks“). Lisaks tehti ettepanek parandada pargi valgustust („Jalutada saab vaid valgusel ajal“), kavandada tegevusi lastele, planeerida prügikaste ja paigaldada supluskohta riietuskabiini. Kokkuvõttes on enamus küsitlustele vastanutest väga rahul pargi rekonstrueerimisega ja uue kujundusega („...„Pargi metsikkus on taltsutatud! Aastatepikkuse tööna!“... „Pingid vaimustavad nii meid kui meie külalisi“ jne).

Harjumaa Muuseumi tagusel alal, jõe ääres, paikneb kanuude ja matkasüstade vettelaskmise koht ning seal punktist saavad alguse kevadiste suurvete aegsed veematkad. Koolide ja lasteaedade laste jaoks korraldatakse Keila mõisa pargis loodusõppe matku. Samuti on korraldatud pargis vaiksemaid kontserte. Lisaks on pargi kasutajateks mõisa peahoones asuva Harjumaa Muuseumi külastajad ja turistid.

Pargi vahetus läheduses paikneb puhkerajatistest noortele mõeldud skate-park ja korvpalliplats.

PARGIS PAIKNEVAD HOONED JA VÄIKEVORMID

Alates 1995. a. haldab Keila mõisahoonet Kultuuriministeerium, tänapäeval asub mõisa peahoones Harjumaa Muuseum. Muuseumihoone lähistel on säilinud karjakastelli vundament (vt ka Pargi kujunemine, fotod Foto 3 ja Foto 4).

Foto 22 ja 23. Vaade Keila mõisa peahoonele aastast 2018. Peahoone paikneb avatus maastikus, hoone tagusel alal paikneb mesitarudega viljapuuad.

Pargiteede äärde on restaureerimisprojekti alusel paigutatud lihtsa kujundusega pinke. Lisaks on paigutatud varjekaste nahkhiirtele.

Foto 24. Vaade nahkhiire varjekastile.

Foto 25 ja 26. Vaated pargis paiknevatele pinkidele.

PARGI HALJASTUS JA ELUSTIK

Vabaplaneeringulist parki ilmestavad puuderühmad ja alleed lagedamate niidualadega. Kuigi pargi vanem haljastus pole liigirikas – domineerivad vaher, saar ja sanglepp, okaspuudest leidub ka pärni ja lehiseid, on pargile uhkuseks harilikud tammed, mille ümbermõõt ulatub kuni kolme meetrini (Angerjas, 2013). Dendroloogilistest haruldustest kasvab pargis mitu eurojaapani lehist. Omaette vaatamisväärsuseks on ringikujuliselt kasvanud pärnade ringid, mis on võsast välja puhastatud ja säilitatud.

Foto 27 ja 28. Vaated pargi imposantsele haljatusesele, kus säilitati vana põdsarinnet ja avati vaated dominantsetele vanadele puudele.

Restaureerimisprojektiga on pargi liigirikkust oluliselt suurendatud: pargis täiendati põdsarinnet ja istutati okaspuuid. Liikide valikul lähtuti ajalooliselt Eesti mõisaparkides kasvanud puudest ja põdsastest.

Okaspuudest istutatud harilikku kuuske, serbia kuuske ja lehist. Ka põdsaste liikide valikul lähtuti samuti Eesti mõisaparkidest ajalooliselt tuttavatest liikidest – harilik ebajasmiin, harilik sirel, värdenelas, taraenelas jne, olemasolvad lumimarja ja pihlenela põdsaste grupid säilitati. Samuti on säilitatud ajalooliste liikidena harilikku humalat (ajalooliselt oli pargis 2-3 humala aeda). Avatud aladest on erakordselt silmapaistvad õitsvad lilleniidud, mida niidetakse kord aastas.

Eraldi pargiossa, Keila jõe vasakharu äärde, Tuula tee ja jõe vasakharu vahelisele alale, rajati „100 tamme park“.

Väljaspool Keila mõisa pargi kaitsealust piiri jääb endiste kalatiikide ala - Tuula tee II ja kaitsealuse pargiosa vaheline ala. Puistus domineerivad 100-120 aasta vanused sanglepad. Kaasliikidest on enamik noortest ja keskealistest harilikest saartest oluliselt kahjustunud seenhaiguse saaresurma poolt ning suur osa halle leppi jõudnud oma loomuliku eluea lõpu lähedale. Ka osa vanu kuuski on hääbumas (Abner, 2012). Alal kasvab ka üks tähelepanuväärne vana harilik tamm (Abner, 2012). Pargiosa kesk- ja lõunaosa on liigniisked ja ajuti üleujutatavad. Pargiosa on metsistunud ja väärtuslik just elupaigana. Et täna on tegemist aktiivselt kasutatava rohealaga ja ajaloolise pargi endise osana, on see käesolevas töös käsitletud ala kui roheala osa.

2012. aastal teostatud nahkhiirinventuuri tulemusel leiti Keila mõisa pargis 3 nahkhiireliiki – põhja-nahkhiir (KLO9115652), veelendlane (KLO9115771) ja suurvidevlane (KLO9115815). Keila jõe puhastustööd, raied ja võsa eemaldamine on parandanud pargis nahkhiirte elutingimusi, samuti on parki paigaldatud koostöös nahkhiirte eksperdiga nahkhiirtele varjekaste. Pargiaasade avatud hoidmine s.t. mitte lasta neil kinni kasvada, suurendab ja parandab pargis elavate nahkhiirte toitumisalasid. Samuti on neile olulised alleed ja vaatesihid, mida nad kasutavad lennukoridoridena. Sellest tulenevalt on lisaks pargi kompositsiooni säilimisele oluline tagada pargi peatelje avatus, et nahkhiirte oleks

võimalik erinevate pargiaasade vahel liikuda. Samuti on oluline pargi valgustuse kavandamisel konsulteerimine nahkhiire-eksperdiga.

Keila mõisapark on nii lindude kui linnuhuviliste jaoks väärtuslik paik, mida ilmestab eelkõige vaheldusrikkus ja loomulik ilme. Allpool toodud ülevaade linnustiku kohta põhineb Arne Tuule 2017. aasta seire andmetel. Pargis pesitseb andmetel umbes 140 linnupaari, esindatud on kuni 45 linnuliiki. Pargi suurimaks väärtuseks on maastiku ja taimestiku mitmekesisus ning läbimõeldud ja mõõdukas hooldus, mis on aidanud säilida paljudest ülehooldatud parkidest kadunud põõsa- ja puhmarindel. Just seal, hooldatud parki esmapilgul sobimatus võsas ja naadipuhmas, pesitseb märkimisväärne osa linde. Üks maapinna lähedal taimevarte vahel pesitseja on tuntuim laululind ööbik, keda võib pargis kuulda lausa kuues kohas. Mitmetes teistes intensiivselt hooldatud ja laitmatu muruga parkides ööbik puudub või kaob peale esimest niitmist. Lisaks trimmeri ja sae poolt puutumatuks saarekestele lisavad Keila jõepargi linnustikule väärtust ka puud, milles on piisavalt õõnsusi lindude pesapaikadeks. Suuri klassikalisi pargipuid (pärn, tamm, vaher) on paljudes teisteski parkides, tihastele sobivat pooleldi pehkinud leppa ja kaske aga mitte kuigi palju. Keila jõepargis on lindude pesitsusvõimaluste (puuvõrad, õõnsused, põõsad) ja toitumisalade (sagedasti niidetud muru ja harva niidetav hein) suhe paigas - pesakohti ja toitu on pea samapalju. Samuti ei ole pargis üle pingutatud lindude pesakastidega, mis suures koguses tekitavad ökoloogilise löksu - tehisoõnsusi on palju, kuid hiljem ilmneb, et süüa pole piisavalt. Liigirikkusele annab tooni ka pargi servas vonkleva jõe lähedus, pargis pesitseb seetõttu mitmeid veelinde.

Pargi arvukaim elanik on metsvint ca 20 paariga, väga märgatav liik on hallrästas vähemalt 10 paariga. Klassikalise ilusa linnulaulukülluse eest kannavad hoolt 8 paari aed-põõsalinde ja 7 paari käosulaseid. Ööbik pesitseb kuues kohas, eelistades just hooldamata servasid või pargi põõsarohket keskosa. Viis paari vainurästa ja laulurästa kajavad kõikjal üle pargi, eriti kõlavalt on neid kuulda aprilliõhtutel ja -hommikutel. Kevadööl võib pargis kuulda kodukaku huikeid või kõrvukrätsu vaikset tuutumist. Linnulaulugurmaanidele pakuvad rõõmu suveõised meisterlaulikud aed-roolind ja eriti soo-roolind. Rähnidest on esindatud suur- ja väike-kirjurähn ning rähnide põnev sugulane väänkael, keda pesitseb pargis 2 paari.

Kokkuvõte väärtustest		
UNIKAALSUS	3	Keila linnas ja Harjumaal tervikuna on niivõrd suure pindalaga ja restaureerimisprojekti alusel terviklikuna taastatud mõisapark haruldane ja tähelepanuväärne. Vana park on osa Keila linna kultuuripärandist. Lisaks on väärtuseks alal paiknevad mälestised.
ISELOOMULIK ILME	3	Mõisapark on ilmekas oma ajastu näide, mida on pieteeditundeliselt kujundatud lähtudes olemasolevatest väärtustest.
TERVIKLIKKUS, ÜHTSUS, RIKKUMATUS	3	Analüüsi koostamise ajal on pargimiljöö tervikliku ja ühtse kujundusega, häirivaid ja maastikku sobimatuid elemente pole. Kui realiseeritakse Jõepargi detailplaneering, kus pargiaasale ehitatakse uus korterelamu, võib see pargiosa väärtusi kahjustada.
HEAKORD, HOOLDATUS	3	Pargi hooldatus ja heakord on laitmatu.
PUHKEVÄÄRTUS	3	Tegemist on linna keskuse vahetus läheduses

		paikneva ulatusliku ja mitmekesise puhkealaga, mis on täna kujunenud linna üheks atraktiivsemaks osaks. Lisaks Keila mõisa pargile on ka Harjumaa Muuseumil on suur potentsiaal vaatamisväärsusena. Rohealal on väga suur puhkeväärtus.
ÖKOLOOGILINE VÄÄRTUS	3	Park on oma märgalade ja rindelise haljastuse tõttu kõrge elupaiga väärtusega. Oluline Harju maakonna rohevõrgustiku ja sinivõrgustiku osana (parki läbib Keila jõgi). Oluline nahkhiirte elupaik. Pargis on palju väärikaid vanu elustikupuid. Pargis on ca 45 linnuliiki (Tuule, 2018), see on linnustiku poolest kõige liigirikkam park Harjumaal.
LINNALISTE KESKKONNAMÕJUDE LEEVENDAMINE	3	Suuremõõtmeline, teiste rohealadega seotud, mitmerindelise haljastusega roheala, mis on seotud teiste rohealadega (sh väljapool linna piiri).

Maakasutus- ja ehitustingimused

ÜLDNÕUDED

Keila mõisa pargis kuuluvad muinsuskaitse alla ehitismälestistena: *Keila kindlustatud elamu* (reg nr 21517) ja arheoloogiamälestisena *Kindlustatud elamu kultuurkiht* (reg nr 17881) ja kultuskivi „Orjakivi“. Keila mõisa park on looduakaitsealune objekt reg. Kood KLO 1200586. Meetmed kaitsealuste objektide säilimiseks on tagatud. Ehitustegevuses tuleb lähtuda *planeerimisseadusest, ehitusseadusest, muinsuskaitseadusest, looduskaitseadusest, linna ehitusmäärusest, linna kehtivast üldplaneeringust, veeseadusest, kehtivatest detailplaneeringutest ja teistest ehitustegevust reguleerivatest õigusaktidest.*

Keila jõgi (VEE1096100) on lõheliste elupaigana kaitstav veekogu, mistõttu Keila linnas on lõhelistega seotud rangemad nõuded jõevee kvaliteedile.

Keila mõisapargi edasisel hooldamisel tuleb juhendada ökoloogilises restaureerimisprojekti toodud pargi hooldusjuhendist ja pargi hoolduskavast aastani 2023.

ERINÕUDED JA JÄTKUPROJEKTID

- Keila linna mõisapark peab jääma Keila linna üheks olulisemaks puhkealaks, mistõttu on mõisaparki uute hoonete ehitamine keelatud. Lubatud on ainult vanade hoonete taastamine ja rekonstrueerimine või restaureerimine.
- Laiendada roheala piiri, hõlmates pargi koosseisu endise Kalatiikide ala, mis moodustab osa pargi ajaloolisest tervikust. Kalatiikide alale tuleb koostada rekonstrueerimisprojekt.
- Kui elanikel on soov pargi kasutust mitmekesistada, tuleks uusi välitegevuse alasid planeerida pigem sümbioosis Harjumaa Muuseumiga – nt lastemänguväljak ja pargi kohvik muuseumi hoovi. Väikevorme ja inventari tuleb projekteerida läbimõeldult ja terviklikult, arvestades pargivaadete ja ajaloolise mõisahoonestusega. Parem on elementide terviklikuks kavandamiseks korraldada maastikuarhitektuurikonkurss. Mujale ajaloolisele pargialale, kui Harjumaa Muuseumi hoovi, uusi mängu- ja spordiplatse mitte kavandada.
- Kaaluda veematkade korraldamiseks Harjumaa Muuseumi ala paremat tsooneerimist – tagada parem juurdepääs ja autode peatumise korraldamine Harjumaa Muuseumi territooriumil.
- Eristada kaasaegse valguslahendusega endine barokk-aiia osa.
- Kui pargiala valgustatakse, tuleb valgustuslahendus tuleb koostada põhimõttel, et ei tekiks

valgusreostust, pimestusohu ega häirivat peegeldust veepinnalt. Eelistada lahendusi, kus valgustatakse ümbitsevat maastikku, mitte lähtuda kõnniteede välja valgustamise normatiividest. Pargi valgustuse projekteerimisel kaasata nahkhiire ekspert.

7. Markeerida paremini erinevad sissepääsud parki. (k.a. endine kivisild üle jõe, mis viib mõisa majandushoonete juurde). Tagada ühendustee viinaköögi juurde. Üle vasakpoolse jõeharu, olulistele käiguteedele, projekteerida rippsildu.
8. Pargi veelgi paremaks toimimiseks soovitatakse pargi haldajal määrata edaspidise halduse käigus pargile n.-ö. tegevuste kuraator (eeskujuks võiks olla näiteks High Line park NY-s, kus kuraatorprogrammide raames on läbi aasta tegevused organiseeritud), kes organiseeriks parki erinevaid loodusharidus-ja lasteprogramme, festivale, näitusi, kontserte jne. Nahkhiiri tutvustavad õhtud võiksid pargis jätkuda.
9. Pargi ja Keila linna koosseisu integreerida praegu väljaspoole Keila piiri jääv Tõllaauk.
10. Vajadusel koostada täiendavaid uuringuid, näiteks tuleks koostada linnustiku loenduse uuring.